

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	การศึกษาแนวคิดเชิงปรัชญาเรื่อง “ขวัญ” ในวรรณกรรมพิธีกรรมล้านนา		
ชื่อผู้วิจัย	นางสาวณัฐวิทย์ ศรีวงศ์ราช		
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชาปรัชญา		
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	อาจารย์ ดร. พิสิฏฐ์	โคตรสุโพธิ์	ประธานกรรมการ
	ศาสตราจารย์ ดร. อุดม	รุ่งเรืองศรี	กรรมการ
	รองศาสตราจารย์ ดร. บุญย์	นิลเกษ	กรรมการ

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาแนวคิดทางปรัชญาเรื่องขวัญ มีวัตถุประสงค์เพื่อการวิเคราะห์ลักษณะ (Nature) ประเภท (Kinds) หน้าที่ (Function) ของขวัญในวรรณกรรมพิธีกรรมล้านนาเป็นหลัก และอาศัยข้อมูลจากคัมภีร์โบราณ ตำราพิธีกรรม หนังสือ เอกสารทางวิชาการ รวมทั้งสัมภาษณ์ผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องขวัญมาเป็นส่วนประกอบ ผลจากการศึกษาได้พบว่าขวัญมีลักษณะเป็นสิ่งนามธรรมอย่างหนึ่งที่แฝงอยู่ในร่างกายมนุษย์ เป็นพลังอำนาจเร้นลับอยู่เหนือมนุษย์และเป็นสิ่งเหนือธรรมชาติ ขวัญเป็นสิ่งที่เมื่อได้อยู่กับตัวมนุษย์แล้ว มนุษย์ก็จะมีชีวิตที่ดี มีความเป็นสิริมงคลเหมือนมีพลังอย่างหนึ่งที่คอยเพิ่มเติมให้ชีวิตมนุษย์มีสถานะที่สมบูรณ์และสมดุลกับสรรพสิ่งต่างๆ ได้อย่างเป็นปกติสุข นอกจากนี้ยังพบว่าขวัญเมื่อได้ศึกษาจากความเชื่อของชาวตะวันตกและชาวตะวันออกพบว่าประเภทขวัญของชาวตะวันตกมี 3 ประเภท คือ คน สัตว์ พืช ส่วนประเภทขวัญของชาวตะวันออกมี 4 ประเภท โดยเพิ่มขวัญประเภทสิ่งไม่มีชีวิต แต่กระนั้นความเชื่อประเภทเรื่องขวัญของทั้งสองกลุ่มอาจจะแตกต่างกันตรงที่ชาวตะวันตกจะไม่มีภาระระบุชัดเจนว่ามีขวัญประจำอยู่กับสิ่งต่างๆ เพียงแต่ประเภทขวัญของชาวตะวันตกอาจมีพิธีกรรมที่มนุษย์ต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับพืช สัตว์ คล้ายกันกับพิธีกรรมเรียกขวัญของชาวตะวันออก

ในขณะที่เดียวกันเมื่อมาศึกษาความเชื่อเรื่องขวัญของชาวล้านนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในกลุ่มชาวตะวันออกพบว่าชาวล้านนานอกจากจะโยงความเชื่อสิ่งเหนือธรรมชาติไปสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆแล้ว ยังได้พบว่าความเชื่อดังกล่าวก็มีอิทธิพลเพื่อใช้เป็นเครื่องควบคุมพฤติกรรมที่ผิดต่อศีลธรรมและจารีตประเพณีในฐานะที่เป็นบรรทัดฐานของชุมชน ขณะเดียวกันพิธีกรรมเกี่ยวกับขวัญ

ต่างๆ เช่น ลูกแก้ว บ่าวสาว วัควาย ช้าง เรือเหล่านี้ในพิธีกรรมก็จะมีวรรณกรรมใช้กล่าวเรียกขวัญแบบสอดแทรกเนื้อหาคุณธรรมทางพุทธศาสนา

ส่วนจากการศึกษาวิจัยในเชิงปรัชญาเพื่อค้นหาความคิดที่อยู่เบื้องหลังความเชื่อที่เรียกว่าขวัญนี้ ผู้วิจัยได้พบแนวคิดทางปรัชญาอยู่ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่เป็นอภิปรัชญาและลักษณะที่เป็นจริยศาสตร์ โดยความคิดทางอภิปรัชญาขวัญจึงมีลักษณะเป็นตัวกระทำให้เกิดศรัทธาและช่วยปรับสภาวะความสมดุลให้เกิดแก่ชีวิตมนุษย์กับสรรพสิ่งต่างๆ ขวัญเป็นสิ่งเหนือธรรมชาติซึ่งอาจอาศัยอยู่กับมนุษย์ สัตว์ พืช และสิ่งของต่างๆ ในทำนองเดียวกับแนวความคิดแบบวิญญูณานิยมของปรัชญาตะวันตก ส่วนความคิดทางด้านจริยศาสตร์พบว่าความเชื่อเรื่องขวัญก่อให้เกิดพิธีกรรมที่พึงประพฤติต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม โดยความเชื่อขวัญจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคลในสังคมชาวล้านนา ส่วนเกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าทางจริยศาสตร์ที่ปรากฏอยู่ในความเชื่อเรื่องขวัญจะพบอยู่ 2 เกณฑ์ คือ หนึ่งแบบสัมพัทธนิยม (Relativism) ในลักษณะการมองเห็นคุณค่าประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับขวัญนี้มาตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งในปัจจุบันพิธีกรรมนี้อาจจะลดบทบาทลงไปบ้างแล้ว แต่ยังมีชาวล้านนาบางกลุ่มยังยึดถือและประพฤติปฏิบัติกันอยู่ เหตุนี้ประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับขวัญจึงเป็นคุณค่าที่มีได้มีอยู่เป็นสากลอย่างตายตัว แต่ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นหรือการยอมรับของสังคมแต่ละแห่งแต่ละเวลาด้วย สองแบบสัมบูรณ์นิยม (Absolutism) ในลักษณะการมองในแง่เกี่ยวกับคุณธรรมหลักที่มนุษย์พึงมีต่อเพื่อนมนุษย์และต่อสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะคุณธรรมในเรื่องของความเมตตากรุณาที่ควรเกิดจากภายในจิตใจอย่างแท้จริง มิใช่เกิดจากเงื่อนไขหรือแรงบังคับภายนอก

ผลจากการศึกษาความเชื่อขวัญในยุคปัจจุบันนี้พบว่าพิธีกรรมเรียกขวัญสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ทางการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของกลุ่มบุคคลและสังคม ในรูปแบบการสร้างขวัญกำลังใจแก่บุคลากรในหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเพื่อเป็นการสร้างความรักความสามัคคีระหว่างกลุ่มคนในสังคมได้ สำหรับพิธีกรรมเรียกขวัญที่ปรากฏพบเห็นได้ชัดเจนในยุคปัจจุบันนี้ เช่น พิธีกรรมเรียกขวัญนักศึกษาใหม่ และ พิธีกรรมสืบชะตา พิธีกรรมเหล่านี้ในปัจจุบันมักจะนำเสนอให้เห็นในเชิงเพื่อการอนุรักษ์คุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชน ขณะเดียวกันงานวิจัยนี้ก็ได้นำขึ้นเพื่ออนุรักษ์คุณค่าทางด้านภูมิปัญญาของชาวล้านนาต่อการนำไปสืบทอดแนวคิดและเป็นแนวทางในการศึกษาด้านอื่นต่อไป

Tesis Title	A Philosophical Study of “Khwan” in Lanna Ceremonial Literature.		
Author	Miss. Yavinee Sriwongrach		
M.A.	Philosophy		
Examining committee	Lect. Dr. Phisit	Kotsupho	Chairman
	Prof. Dr. Udom	Roongruangsri	Member
	Assoc. Prof. Dr. Boon	Ninlaket	Member

Abstract

The purpose of this research is to analyse the philosophical aspects of **Khwan**, a Thai word literally translated as “morale”, by focusing on its nature, kind and function as indicated in Lanna [northern Thai] ritualistic literature. The information used in this study has been collected from various sources, including ritualistic texts, academic papers and interviews.

It was found in this study that **Khwan** is something abstract inherent in man. It is also regarded as a mysterious and supernatural power. Man will have a good life and blessing if he has **Khwan** because it is believed that **Khwan** fulfills one’s life and keeps it in balance with all things.

Interestingly enough, western and eastern beliefs in **Khwan** are different in that there are three types of **Khwan** in western beliefs in which **Khwan** is regarded as inherent in man, animals and plants. However, according to eastern beliefs, apart from these three types of **Khwan**, there is also **Khwan** in inanimate beings. The difference in these beliefs is the fact that, according to western tradition, it is not clear if **Khwan** is considered as inherent in different kinds of beings. The west has quite similar rituals as eastern traditions in relating man with animals and plants.

As part of the Oriental, the Lanna people in northern Thailand, the main subject of this study, also believe in the supernatural. Such beliefs have a significant role in controlling human behavior along the moral and conventional line. This has developed into a social norm and brought about such ceremonies like ordination, marriage and rituals conducted for new dwellings and cattles, These ceremonies and rituals, which have been under Buddhist influence, can be traced back to Lanna literature.

Seen from a philosophical perspective, it was found that both metaphysical and ethical aspects of **Khwan** are vital to the origin of these beliefs and rituals. In the metaphysical aspect, a belief in **Khwan** brings about blessing and creates a sense of balance in one's life. Although regarded as a supernatural power, **Khwan** is inherent in both animate and inanimate beings. This is similar to spiritualism in western philosophy. In the ethical aspect, **Khwan** brings about propriety, decorum and even environmental respect. It is believed that **Khwan** also determines human behavior. Moreover, ethical values are based on the idea of relativism in the sense that Lanna traditions are still valuable and relevant to our lives today. With a less significant role nowadays, the Lanna traditions have been regarded by certain groups of people as relevant to their lives. Hence, the Lanna traditions, particularly the **Khwan**-boosting rituals, is not a universal value. Instead, whether such a ritual is acceptable or not depends upon different attitudes in various communities. Judging from a moral aspect, the rituals are in line with the idea of absolutism that man ought to be virtuous. Benevolence is one of the virtues which originates spontaneously from the soul, and not subject to any conditions.

The outcome of this study is the fact that the **Khwan**-raising rituals can be used to alter human behavior and thus transform the society by creating love and unity. Today, such rituals are still in vogue among certain groups of people, namely university freshmen. These rituals have a major role in preserving Lanna traditions. Hopefully, this research will contribute to this preservation and induce future studies in this field.